

משתגעין ומתלהטין בתורת האור החיים הקדוש

סוכות ושמחת תורה

פנינים מיוחדים משוברים
ומתומצתים על פי דברי רבינו

פניני חיים

בש"ס בעלזא - לע"נ הרה"ח רבי משה שמואל ב"ד בעלזא ז"ל

נלקט מהספר 'מאור החיים' לתלמיד רבינו משמו

על פי ההלכה מספיק שיהיו שלושה דפנות לסוכה, והדופן השלישי מספיק שיהיה ברוחב טפח. ויש ללמוד מזה, כי הרי במקרה שיש שני דפנות והשלישית הוא טפח, זה נראה כצורת אות פ"א סופית "ף", וגם כשאדם פושט זרועו וכופף אותה הרי דומה צורתו לאות "ף", והרמז בזה הוא, שעד סוכות ימינו של הקב"ה היתה 'פשוטה' לקבל שבים, ועכשיו שחזרנו בתשובה, הקב"ה כופף ידיו כביכול לחבק אותנו כשאנחנו נכנסים לסוכה.

"סוד הסוכה הם פלאי פלאים, שהסוכה אינה מה שאתה רואה בעיניך שהם קנים והדס, אלא תיבת סוכה היא ממש שם ה' ואדנות".

האותיות ו' כ' [26=] שבאמצע תיבת סוכה, הן בגימטריא כמספר שם הוי"ה [26]. וגם האותיות ס' ה' - האות הראשונה והאות האחרונה - הם כמספר שם אדני".

"נתן לנו שבעה ימים של סוכות ושבעה ימים של פסח, לזכות באלו הימים הרבה שכר לעולם הבא. ואמרו חכמינו שמאחר שעת הקיץ בא ויש חולאים רבים בסיבת החום, נתן לנו ה' שבעה ימי פסח שהם ימים טובים פנויים ממלאכה ללמוד בתורה, וילך לשמוע דברי תורה להראות הדרך הישרה שיבור לו האדם, וכמו כן שבעה ימי סוכות, ועם זכותם יצא האדם מן החללים המקריים לבא בימות התמוז ובימות הגשמים. ולא כאותם שמאבדים זמנם באלו הימים לשחוק בקרטי' [-קלפים] או דבר אחר, אי להם ואוי לנפשם".

ארבעת המינים מכוונים כנגד אברי האדם, האתרוג - כנגד הראש, הלולב - כנגד הברית מילה, ג' הדסים - שנים מהם כנגד שתי הידים והשלישי כנגד כל הגוף, והערבה - כנגד שתי הרגלים, ולכן צוה השם יתברך לאגוד כולם יחדיו, שכולם יהיו יחדיו בשלום לעבוד את בוראנו.

הרמז בנענוע הלולב הוא שעושים 'הולכה והבאה', שאנחנו קודם כל פושטים ומקריבים ידנו לקבל שפע מאת הקדוש ברוך הוא, ואחר כך מוליכים ומביאים הלולב - לרמז שאנו קיבלנו השפע בחסדו יתברך שמו.

מוסר חיים לקח מהפרשה במשנת רבינו

בשמי"ב ראש - לזכות ידידנו הרה"ח רבי יהודה בן שדה מרים ד"ו ווייס

הצדיק מושל על יראת שמים שבלבבות בני ישראל

הקדוש על הפסוק "צדיק מושל ביראת אלוקים", הפירוש, שיש לו כח ליתן יראת שמים לכל מי שירצה. והכוונה, על ידי שהצדיק עובד להשיג מדרגת יראת שמים, נעשה כשלו ויש לו רשות לעשות בו מה שירצה, ולכן בכוחו להשפיע היראה לזולתו.

והרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זי"ע בספר 'גנזי ישראל' (פר' שלח) העלה יותר מדברי רבינו, שבכח הצדיק ליטול את הבחירה מיד האדם, ולהכניס בקרבו יראת ה'. ועל פי זה פירש מה שהשי"ת אמר למשה רבינו אצל המרגלים "שלח לך", ופירושו חז"ל: 'לך - לדעתך'. דהיינו, שרמז לו בזה שיטול מן המרגלים את בחירתם החפשית ויכניס בהם את 'דעתך', ועל ידי זה הם ילכו בטח ולא יכשלו. אך משה ואהרן לא הבינו זאת וחשבו כי לא טוב ונאה לעשות כזאת לאנשים גדולים כאלה - שלוחי ישראל, ובטחו באמונתם כי לא ישנו ולא יטו מנתיבות הנכון והישר, ולזאת נגרם להם מה שנגרם.

וכדברים אלו מבואר להדיא בדברי רבינו בפרשת קרח (במדבר טז, טו) בפסוק "אל תפן אל מנחתם", שמשה רבינו ביקש מהשי"ת שאפילו אם יש להם זכות מאיזו מצוה או מעשה טוב שעשו, לא יפן ה' אליה ולא יגיע להם ממנה שום זכות, ויש כח לצדיקים לעשות כן, כי הם מושלים ביראת אלוקים של בני אדם.

וכתב שם: "ואם תאמר איך יבטל מדתו יתברך [שאינו מקפח שכר כל בריה] לאנשים ההם לעוות משפטם. דע, כי הצדיקים יש כח בהם להפקיע זכות הנמצאת לרשעים כשיראו שהם מוחלטים ברע, והוא סוד "צדיק מושל ביראת אלוקים", פירוש, מושל ביראת ה' שיעשה האדם, אם יראה בעיניהם להפקיע זכותו ממנו, יש כח בידם, מה שאין הקדוש ברוך הוא כביכול עושה. ותמצא בדין שלמטה כיצא בדבר, שיכולין בית דין להפקיר נכסי אדם רשע, כאומרים (יבמות פט, ב) הפקר בית דין הפקר".

"יחי ראובן ואל ימות ויהי מתיו מספר" (כג, ו)

כתב רבינו וז"ל: הקפלה עליהם שיהיו צדיקים, לפי שנמקו השרשים במאורע גדוליהם במעשה קרח, כאמור בסמוך. לזה התפלל "ויהי מתיו מספר", פירוש, על דרך אומרים ז"ל (סנהדרין כו, א) שאמר חזקיה לפני הקדוש ברוך הוא רבים אשר את שבנא וגו', והשיב הקדוש ברוך הוא אין מנין לרשעים, לזה אמר משה במתק לשונו "מתיו מספר", פירוש, שלא יהיו רשעים שאז אין מנין להם, ותועיל תפלת צדיק על הדבר בסוד (שמואל ב' כג, ג) "צדיק מושל ביראת אלוקים", עכ"ל.

מבואר כאן בדברי רבינו, שתפילת הצדיק בכוחה להועיל לאדם שלא יחטא וירשע, וזהו מאמר הכתוב "צדיק מושל ביראת אלוקים", שהצדיק בתפילתו כביכול מושל ביראת אלוקים של אדם אחר.

ובפרשת שלח (במדבר יד, כד) פירש רבינו על פי זה את הכתוב "ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו", שאצל כלב בן יפונה נתעוררה רוח רעה ללכת אחר עצת מרגלים, והיה צריך להתגבר עליה כדי שלא יחטא, מה שאין כן אצל יהושע בן נון לא התעוררה בקרבו כלל רוח רעה - מכח תפילתו של משה רבינו שהשי"ת יושיעו מעצת המרגלים. וכלשון רבינו שם: 'כי יהושע לא היתה רוח אחרת עמו להטעותו מדרך השכל, כי משה מנעו, ויש כח בתפלת הצדיקים גם לבחינה זו, בסוד "צדיק מושל ביראת אלוקים", והבן'.

אמנם, כמה מאבירי הרועים פירשו את עומק דברי רבינו, שאין זה ענין של תפילה ובקשה גרידא מהשי"ת שישפיע לאדם יראת שמים כדי לבטל ממנו את היצר הרע, אלא הצדיקים עצמם משפיעים יראת ה' לבני ישראל, כמשמעות לשון הכתוב "צדיק מושל ביראת אלוקים".

וכתב הרה"ק מברעזאן זי"ע ב'שפת אמת' (שמות ד"ה ויקם): 'איתא באור החיים

קיום מצות סוכה באכילת כזית מזונות בליל ראשון

בספה"ק ראשון לציון (ברכות לח, א) כתב רבינו לחדש, והאוכל כזית מפת הבאה בכיסנין בליל פסח, מברך עליו 'המוציא' ויוצא בזה ידי חובת אכילת מצה. והוכיח כן מהסתירה בסוגיית הגמ' שם, דפת שנאפית בקרקע ולא בתנור, דמברכים עליה 'בורא מיני מזונות', ויוצא בה ידי חובתו בפסח, ואילו לעיל שם (לו, ב) מבואר דפת שאין מברכין עליה 'המוציא' אין יוצאים בו ידי"ח אכילת מצה.

ומיישב רבינו: ויש לומר, דשאני כזית מצה בליל פסח דחשיב והו"ל כקבע דמברך המוציא, ודרך של ישראל לקבוע אכזית מצה, דאחשבה להאי קרא וכו', ומברך המוציא הגם דלא בעי למיכל אלא כזית של מצה, דמצותה קובעת לה סעודה. עכ"ל.

והחיד"א בשו"ת יוסף אומץ (סי' מ"ח) הביא דברי רבינו, והוסיף דלפי"ז הוא הדין בחג הסוכות אם אכל כזית פת הבאה בכיסנין מברך המוציא וברכת המזון ויוצא ידי חובתו, דכיון דלפינן חיוב אכילת כזית בליל סוכות בגז"ש ט"ו ט"ז מחג המצות, א"כ כמו דאמרין בחג המצות דמהמצה מחשיב האכילה ומשוי לה קבע, ה"נ לענין אכילה דחג הסוכות יעו"ש.

אמנם החיד"א גופיה חולק ע"ז גם לענין ליל פסח, וס"ל דרק אם אוכל מזונות בשיעור קביעות סעודה אז יוצא ידי"ח דליל פסח וסוכות יעו"ש. ועיין גם בספרו "מחזיק ברכה" (סי' תרל"ט) דנסתפק בזה לגבי ליל סוכות אפילו באופן שקובע סעודה.

והמשנ"ב (שם) הביא דבריו, וכתב לדינא דאינו יוצא ב'פת כיסנין' אלא בעינן לחם גמור. אמנם במנחת חינוך (מצוה י') וכו"ה בדגול מרבבה (כת"י שו"ע או"ח סי' קס"ז, שו"ע מכו"י) כתבו מדנפשייהו ככל דברי רבינו, מכח הראיות הנ"ל.

ומצינו שיטה הממוצעת שהסכימו לה רוב האחרונים - דיוצא ידי"ח בכזית בפה"כ בליל פסח וסוכות, ומ"מ מברך עליו בורא מיני מזונות ואעפ"כ יוצא ידי"ח. עיין בסי' קס"ז - בשו"ע הרב, וברעק"א, ובאבן העזר, ובפרי מגדים, ובמגן גבורים, וכו"כ בשו"ת "זרע אמת" (סי' כ"ח). [ויעו"ש חידוש בשו"ת "זרע אמת", דגם סעודת שבת יוצאים ידי"ח במיני מזונות, אמנם בשו"ע הרב חולק ע"ז, כיון דבסעודת שבת בעינן עונג].

ונבוא בס"ד לבאר ולהוכיח שיטת רבינו הק' ודעימיה דיוצאים בזה ידי"ח, ומברך המוציא, ודלא כהמשנ"ב דפסק להלכה דאין יוצאים ידי"ח.

א. הלא מצינו דיוצא ידי"ח בליל סוכות בשיעור כזית פת, ולכאורה, הרי שיעור אכילת עראי הפטורה מסוכה כשהוא עד כביצה וכמבואר בגמ' ובשו"ע, וא"כ האין יוצא ידי"ח בשיעור כזית. אלא הביאור הוא דהמצוה משויא ליה כאכילה, וא"כ על זה הדרך אפשר לומר דהמצוה משויא ליה כאכילת קבע מהמזונות דאז בודאי דמברך ע"ה המוציא.

ו"בשערי תשובה" (סי' תרל"ט אות ג') הביא דברי החיד"א במחז"ב הנ"ל, והעיר ע"ז דלכאורה י"ל דהחיוב משוי ליה קבע וכו"ל, וכתב דיש לחלק ביניהם, דהיכא דאוכל פת גמור אלא דחסר רק בשיעורו דהוא פחות מכביצה, אז מהני המצוה והחיוב דליל הראשון למישוי ליה קבע, [כיון דשיעור כביצה ענינו דאז יש לזה חשיבות, ומכח המצוה יש לו חשיבות בפחות מכך]. משא"כ כשהחסרון הוא במהות המאכל שאינו 'לחם ופת', לא מהני חיוב סוכה דלילה הראשונה למישוי קבע ללחם זה, כיון שאין דרך לאכול לחם כזה לקבע, עכ"ל בתוספת הסבר.

ב. הרי פת הבאה בכיסנין נקראת לחם מן התורה, דהרי חייבת בחלה ושם כתיב 'חלת לחמי', וכשקובע סעודתו ע"ז הוא חייב לברך שלוש ברכות מה"ת, ומה שאין מברכים המוציא וברהמ"ז בכזית, הטעם הוא כשמ"כ הבי" בס' קס"ח, דלא תקנו חז"ל לברך המוציא ושלש ברכות בכזית אלא על לחם שדרך בנ"א לקבוע עליו סעודה והוא עיקר אכילתו, ולא פה"כ שיעקרו אכילתו עראי. והוא הערה עצומה לכאורה, דלענין חלה הוי לחם גמור מה"ת, ולענין מצה וסוכה לא יהא מה"ת, ומוכח כדעת מרן האוה"ח ודעימיה - דאכן יוצאים בזה ידי"ח אכילת מצה בליל פסח וחיוב אכילה בסוכה.

מדוע הקדימה התורה מצות ד' מינים לסוכה, והרי מצות סוכה קודמת?

"ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תרמים וענף עץ אבות וערבי נחל וגו', בסכות תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסכות" (ויקרא כג, מ-מב).

הקשה ה"מגלה עמוקות", מדוע הקדימה התורה מצות ד' מינים למצות סוכה, והרי מצות סוכה מקיימים אותה כבר בליל כניסת החג, ואילו קיום מצות ד' מינים הוה רק למחרתו ביום.

ובספר פתחא זוטא על הל' סוכה (בהקדמה) - תירץ: דהנה באור החיים הקדוש פר' אמור, ביאר הטעם שכתבה התורה פרשת המנורה בפר' אמור, אע"פ שכבר נאמרה מקודם, אלא נתכונה התורה להסמיכה לפרשת סוכה, שהוא רמז לענני הכבוד שבני ישראל היו הולכים לאורם, ומזה ילמדו גם למצות מנורה, שאין הקב"ה ח"ו צריך לאורה, שהרי מ' שנים שהיו במדבר והלכו לאורו, אלא עדות הוא לשישראל שהשכינה שורה בישראל.

לפי"ז מתורץ דלכן איחרה התורה את מצות הישיבה בסוכה, כדי שתהיה סמוכה למצות המנורה, יעו"ש. [ולא היו יכולים להקדים מצות מנורה למצות סוכה, כדי שלא יפסיק באמצע פרשת המועדים].

האין מבקשים בזכות שהכה משה על הסלע - הרי זה חטא וחסרון עבורו?

בתפילת חזרת הש"ץ לשמחת תורה אמרים בבקשתנו: זכור משוי בתיבת גמא מן המים וכו', סגולת עת צמאנו למים, על הסלע הך ויצאו מים, בצדקו חון חשרת מים. והקשו המפרשים, דהרי הקב"ה החשיב לו הדבר לחטא, והאין אנו מבקשים ומזכירים זאת לזכות בבקשתינו.

ותירצו שני גדולים בסגנון אחד, הגרצ"פ פראנק (מקראי קודש) והגאון רבי ראובן מרגליות זצ"ל, עפ"י דהאור החיים הקדוש בפר' שלח, דמשה רבינו חש שאם לא יצאו מים ע"י הדיבור יתחלל שם שמים שיאמרו שאינו יכול לעשות נסים, וממילא שפיר אנו מתכוונים להזכיר זכותו של משה רבינו שמסר נפשו וחייו למען כבוד השי"ת.

המשכת הדביקות בהשי"ת מהמועדים גם אחרי החג

"ביום השמיני עצרת תהיה לכם" (במדבר כט, לה). פירש רש"י בשם המדרש, דהענין של שמיני עצרת הוא כמשל למלך שזימן בניו לסעודה לשמוח איתו באהבה, כיון שהגיע זמנם להיפרד וללכת ממנו, אמר להם 'עכבו עמי יום אחד'. כמו כן הענין של שמיני עצרת, שאנו נפרדים מהקב"ה, והקב"ה מבקש מאיתנו עצרו עמי יום אחד, ואומר 'קשה עלי פרידתכם', עכ"ד.

וכתב בספה"ק ייטב פנים (שמיני עצרת, אות ו'): יש לבאר הענין, על פי מה שכתב האור החיים הק' בפרשת ואתחנן, לפרש הפסוק 'ואתם הדבקים בה' אלוקים חיים כולכם היום'. שפירש האוה"ח על פי דברי הגמ' דיש חילוק בקדושת האותיות המחוברים לשמות הקב"ה, דהאותיות שהם לפני השם [בה'] מותר למוחקם, והאותיות שהם אחרי השם [כגון אלוקים] אינם נמוחקים. ומרמזת התורה, שבני ישראל דבקים בהקב"ה כמו האותיות שלאחרי השם שאינם נמוחקים, וזהו הפירוש ואתם הדבקים בה' 'אלוים' - כמו האותיות 'כס' של 'אלוים' שלאחרי השם שאינם נמוחקים, כך בני ישראל דבקים בהשי"ת. עכ"ד האוה"ח הק'.

וביאור דבריו, דרק כשבני ישראל דבוקים בהקב"ה הוא נקרא 'אלוים', אבל כאשר אין מתנהגים כראוי שוב אינו נקרא אלוים, ונפרדים האותיות 'כס' מאלוים.

והנה בימים הקדושים האדם מפנה עצמו מכל עסקיו, ובמחשבתו הוא דבוק רק בהשי"ת, אך אחרי הימים האלו שב כל אחד למקומו לעסוק גם בענייני עוה"ז, ולכן אומר הקב"ה "עצרת תהיה לכם", שגם אחרי הימים הנוראים נשאר דבוקים בו, להיוותו מחוברים ועצורים אליו באותיות 'כס', ונשאר עם בחינת אלוים. וזהו הפירוש במה שאומר הקב"ה 'קשה עלי פרידתכם', דהיינו 'פרידת כס' - שלא להיות בבחינה זאת שכבר לא יהיו דבוקים בהשי"ת וממילא לא יוכל כביכול להיקרא 'אלוים' ויצטרך להפריד האותיות 'כס' מ'אלוים'.

וגרמז גם בצירוף של חודש חשוון: "ודבש היום הזה ה' אלוים" (דברים כו, טו), כי בחודש תשרי עוסקים מקודם בתעניתים ובסיגופים, ובהגיע החג שמחים בשמחת החג, ואחר זה בחודש חשוון כל אחד שב למקומו לעסוק גם בענייני עולם הזה, בעסקי חלב ודבש וכו', ועל כל זה צריך שיהיה דבוק בהשי"ת עד שיתכנה על האדם בשם 'אלוים'. וזהו הרמז, "ודבש היום הזה" - שאעפ"י שתעסקו בענייני חלב ודבש, אעפ"י יהיה 'ה' אלוים' - להיותכם דבוקים בו ללא הפסק, כמו כ' של אלוים שאינו נמוחק.

מאת מנחם מנדל וואג'נר תורת האור החיים הקדוש מעיונים:
עם הספר 'כל הכתוב לחיים' המולל אלפי ביאורים מגדולי הדורות על
ספר 'אור החיים' הקדוש, מניגונים 'שתוקות ועיבות' בדברי האור
החיים הקדוש, ומגלים צפונות ונפלאות בתורתו הקדושה, עד כסדו
ש'משנתנו ומתלהנו אחרת'.

להשיג בכל תחית הספרים, או בקו המורשת' 0733.713.620

מאת מנחם מנדל וואג'נר תורת האור החיים הקדוש מעיונים:
עם הספר 'כל הכתוב לחיים' המולל אלפי ביאורים מגדולי הדורות על
ספר 'אור החיים' הקדוש, מניגונים 'שתוקות ועיבות' בדברי האור
החיים הקדוש, ומגלים צפונות ונפלאות בתורתו הקדושה, עד כסדו
ש'משנתנו ומתלהנו אחרת'.

המשך תיאור הביקור בטבריה

לעשות רצונך המלך, אלא בשביל שגדל עשנו אותו לשם ירושלים בפירוש, אנו יראים לשנות, זולת אם הרב יכתוב לנו מירושלים שאינם מניחים אותו שם ללמוד וללמד כחפצו, אז הרשות נתונה לו ממנו לקבוע מדרשו שם בטבריה עם האדון מחיצה לפניו וכו', עד כאן. ובהגיע אלו ה' תשובות ליד, כפי מה שיראה בעיני לתיקון המדרש אתנהג ואשלח לו אחת משתיים, וה' יעזרנו על דבר כבוד שמו ית' לזכותנו ולזכותכם.

חש לחישות דעתו

בשפתי צדיקים ובלשון חסידים התקדש סיפור מופלא, שבעטיו החליט רבנו שלא להשתקע בטבריה ולא להיענות לבקשתו של רבי חיים אבולעפיא. בכתבי הגה"צ רבי משה מידנר זצ"ל הביא בשם זקנו הרה"ק רבי אברהם מסלונים בעל 'סוד העבודה' זי"ע, שהחלטתו של רבנו נעוצה היתה במעשה שהיה - שהרגיש רבנו בטומאת מת שהיתה בביתו של רבי חיים אבולעפיא, בעוד המארח לא הרגיש. ומחמת חלישות דעתו של רבי חיים אבולעפיא החליט רבנו שלא להישאר עוד בטבריה.

בכתבי החסיד רבי חיים יוסף אריה פרעגער שו"ב מבריסק זצ"ל מתואר הסיפור בהרחבה:

משרתת זקנה שהגיעה לשנתה המאה ועשר התגוררה במעונו של רבי חיים אבולעפיא, והרגל מגונה היה לה שמפעם לפעם היתה נוטלת כד משקה וגומעת ממנו עד כלות כוחותיה, אז היתה נופלת שדודה בשכרותה.

באחת השבתות, התארח רבנו אצל רבי חיים אבולעפיא ומקומו נקבע בראש השולחן, בעוד המארח שהיה קשיש ממנו טובא ישב לצדו. התפלאה הרבנית של רבי חיים אבולעפיא, מדוע יחדר כל כך לכבודו של האורח, אך הוא השיבה: "הלא תדעי כי גדול הוא ממני?". באמצע הסעודה כאשר הוציאו מן המטבח את המרק והגישוהו לשולחן, הניחו צלחת לפני רבנו, אך הוא התמהמה ולא החל לאכול. כאשר הבין רבנו שכולם ממתינים עליו ותולים עיניהם בפיו, פתח ואמר: "וכי אינכם רואים שרוח טומאה שורה על המאכל ומפאת כן אינני אוכל?". הפטיר רבי חיים אבולעפיא: "הנה רואים אתם כולכם שגדול הוא ממני, שמרגיש הוא בדבר שאינני מרגיש".

בתוך כך נשמע קול צווחה מתוך הבית, כי אחד מבני המשפחה גילה שהמשרתת הזקנה שבקה חיים לכל חי ומתה. התברר, כי כאשר הלכו לקרוא לה לבוא לשמוע קידוש, מצאוה במיטתה ולא הצליחו להקיצה, אך היו בטוחים שמחמת שכרות אין היא מתעוררת. רק לאחר שעה ושעתיים, כאשר מישהו ראה את גון פניה שהשתנה, התגלה כי זה זמן כבר איננה בין החיים.

כאמור, מתוך שחשש שנגרמה חלישות הדעת לרבי חיים אבולעפיא, החליט רבנו שלא להשתקע במחיצתו. בשישי בשבת ב' לחודש ניסן תק"ב שב רבנו לצפת, למחיצת בני חבורת הקודש שהתמידו בהתעלותם, ומיד למחרת השבת החלו להתארגן לשוב בחזרה לעכו, מקום בו קבע רבנו מושב לישיבתו.

סוף דבר, מרוב דברי אהבה וחיבה שדבר אלי האיש, גם כפי האמת נפשי נקשרה בנפשו כי מלאך ה' צבאות, אמרתי לו, שהדבר תלוי בחברים המתנדבים לפרנסת בעלי המדרש, והתנאי היה בינינו שהמדרש יהיה בירושלים. ולזה אמר הרב הנזכר שהוא יביא רשות מהחברים יצ"ו שהם רוצים לקבוע מדרש שלנו בטבריה. והנה כתב הרב הנזכר, ראשון ושני ושלישי, למעלתכם, על הדבר הזה.

ועתה אחי שמעו לי, הנני עולה עתה לירושלים בע"ה איה"ב, ועל כל פנים אני קובע מדרשינו שם בעזרת ה' תנך ומיד, ואשב שם בעזרת ה' שנה אחת, ובמשך שנה זו נשכיל בענין ישובינו שם, אם יכולים אנו לעבוד ה' ב"ה כאשר עם לבבינו, נדע כי בחר ה' בציון. ואם בר מנין להפך חס וחלילה, אפנה על ימין לעשות רצון הסבא קדישא. גם במשך שנה זו יש לעשות ניסיון אחר ביישוב טבריה בהרבה פרטים, ואי אפשר לכותבם מפני שהם עניינים ארוכים, ועוד שאינם יכולים להבינם, ועוד שהם אצלי בתורת סוד, ובמשך שנה זו בודאי מתבררים לצד אחד. זו עצה שממני, פירוש שהסכמתי עשות איה"ב.

[ב'רבי חיים בן עטר - עלייתו לארץ ישראל (מוסד הרב קוק, ירושלים תשי"א) ל"ד ר' מנחם בנימין קלאר ז"ל הי"ד (אגרת ז), הוצאה הערתו של הגאון רבי דוד פרענקל זצ"ל, על הסוד' הרמז בדברי רבנו - כי אפשר והיה זה 'סוד' ה' לירא'ו, שהודיעוהו כי עתידות התפוחות גדולות להתחולל בטבריה, כאשר עלה מושל דמשק, סולימאן פחה, להילחם על טבריה (כמתואר באריכות בספר 'זמרת הארץ', להגאון רבי יעקב בירב זצ"ל) (חתנו) של רבי חיים אבולעפיא, שניתנה העיר במצור ממושך מאז חודש אלול תק"ב ועד לנסיגתו של סולימאן פחה וכוחותיו ב'ד' בכסלו תק"ב, וקבעו אותו יום 'לפורים טבריה').

הגאון רבי דוד פרענקל, רבה של הוסיאטין לפני מלחמת העולם הראשונה, העתיק מגוריו לווינה ונסק בהוצאת ומכירת ספרים, ונודע נאחר המיוחדים שבממוחם לספרים נתיקים וכתבי יד יקרי המציאות. (כמשקל נגד לחברת מקיצי נרדמים) הברלינית והמשכילית, הקים את 'חברת דובק שפתי ישינים' והוציא לאור ספרים רבים. חתנו, הגה"ח רבי דוב בעריש צוקערמאן זצ"ל (אבדק"ק באפאלא ומח"ס 'בית הארץ'), סייע על ידו וכציר שלוח מאתו נסע לארצות המערב - מרוקו, אלג'יר ותוניס - לחקור ולהתחקות אחר כתבי יד. רבי דוד (או חתנו) הוא שמצא את האגרות הלכות בתוך מחזור ספרדי (דפוס יוניצ'אה שצ"ח) והעתיקן לעצמו וממנו בא פרסומן (בשנת תש"ג, בספר היובל לכבוד פרופ' ר' אלכסנדר מארכס ז"ל - שהיה הספרן של 'בית המדרש לרבנים באמריקה', בראשו עמד חותנו הגאון רבי דוד צבי הופמן זצ"ל, ממנהיגי יהדות גרמניה - שהוציא ד"ר ר' מנחם בנימין קלאר הנ"ל).

בהיותו במיצר, בין החרדה הגדולה לכבודו של רבי חיים אבולעפיא לבין שאיפתו הכבירה לכוון את ישיבתו בירושלים עיר הקודש, חשש רבנו שההכרעה תימסר בידי חברי הוועד והוא ביקש שהם יותירו לו להכריע. הוא הטיב להכירם וידע כי יסמכו את ידיהם על כל הכרעה שיקבל. מאידך, העדיף רבנו שרבי חיים אבולעפיא לא יידע שההכרעה התקבלה אצלו, בפרט אם יסרב לבקשתו ואז מפאת כבודו עדיף לתלות את הסיורב בפרנסי החברה שבאיטליה. לפיכך, ביקש רבנו מפקידיו הועד שבמודונא בזו הלשון: ומעלתכם יכתבו ב' מיני תשובות להרב הנזכר וישלחו את שתיהם על ידי. אחת בסדר זה: קבלנו מכתבו הטוב וכו', ועל ענין שחפץ האדון ש'מדרש' כנסת ישראל' שלנו יהיה במחיצת הצדיק שבטבריה, לעשות רצונו מצדינו אנו חפצים בדבר, כיון שהרב של מדרשינו גם כן דבקה נפשו אחריו, יעשה רצונו וישב בארץ אשר יחפוץ. ב', בסדר זה: קבלנו מכתבו וכו', ועל מה ששאל האדון שיקבע מדרשינו 'כנסת ישראל' שם בטבריה, גם אנחנו היינו חפצים בדבר

אגרת שנייה שלח רבי חיים אבולעפיא למודונא, לאחר כמה חודשים, כאשר הנמענים אינם חברי 'כנסת ישראל' אלא אנשי אמונו של רבנו, וזו לשונה:

אנשי אמת, צדק אזור מתנם באמת ובתמים; אנשי קדש, אהובי עליון נקראו הנאבכים והנעימים; אנשי חיל, מצדיקי הרבים הגבירים הרמים; ה' כהה"ר שלמה חיים סאגונייטי ואחיו יצחק, וכהה"ר יהודה פאנו יצ"ו.

בראש אמרי, שפתינו אתנו יוצאות וחולות כלפי שמיא וכלפי טללא, ימים יאריכו ושנים, ברבות הטובה, בשובע שמחות, ברב עז ושולם.

אותיות דדין בלכתם ילכו הלוח דובר, מאשר עבר עלינו הרב הכולל, ענות כהלל, אין גומרים עליו את ההלל, כמה"ר חיים ק' עטר נר"ו, מידי עברו פה מחנה קדושה הלא זאת העיר כלילת יופי טבריה תוב"ב, להשתטח על קברי הנאים והאמורים קדושים אשר בארץ המה, ונפשי חשקה בו מאות תורתו וענותנותו וביראת ה' כל היום, ואמרתני אני אל לבי שנאה ויאה להיות 'מדרש כנסת ישראל' עוסקת בתורה תוך עיר קדשינו טבריה תוב"ב, יען יתנו עוז אלאקים לשכינת עזינו הנקראת 'כנסת ישראל' לאקמא מעפרא, שידוע שתחלת הקמת השכינה והתחלת עלייתה תהיה בטבריה, כמו שאמר רבי יוחנן בגמ' מסכת ראש השנה (דף לא): ובליקוט פרשת ויחי (רמז קסא) וגם הרמב"ם פרק יד מהלכות סנהדרין (הלכה ז'), אשר בעבור זה חייבים כל ישראל לקום כגבור ולאזור בגבורה בכל עוז ותעצומות להשתדל ולגרום ריבוי התורה בטבריה תוב"ב. ועוד בה, שהיא מקום הכנה לתלמוד תורה, להיותה שאנן מפחד רעה מאין בה עלילות ומקטרגים ומלשינים ויוקר שרים, שכל אלו הדברים הנאמרים נמצאים בג' ארצות הקדושות יח"ץ תוב"ב, וכאשר כל זה הגד הגידו העולי רגלים אשר באו מירושלים להרב הנזכר.

הנה כי כן חלתי היא, כה יעשו וכה יוסיפו להשמיע אלינו יפה שעה אחת קודם, שהסכימה דעתם עמנו לקבוע דירתו פה בארץ הזאת נעמי, העומדת בטיבורה של ארץ ישראל. וזכות ר' עקיבא וכו' אלף זוגות תלמידיו וזה"ה העומד אחר תלמינו יגן בעדם [עפ"י דברי הגמרא (נדרים ג.)] "אתא בעשרין וארבעה אלפין זוגי תלמיד", וכאן נקט שלא כמכתבו הראשון שהיו כ"ד אלף תלמידים (י"ב אלף זוגות), למען יאריכו ימים ושנים בטוב ובנעימים, בבנים ובני בנים עומדים על מדין, כאשר תאוו נפשם הרמה והנשאה, ונפש המתפלל בעדם תמיד, החותם פה עה"ק טבריה תוב"ב בשליש אחרון לחודש תמוז משנת ששון ושמחה"ה ימצ"א בה ברב עז ושולם.

כה דברי חיים אבולעפיא

סוף

אדהכי והכי, במהלך קיץ תק"ב החליף רבנו את מקומו ועזב את עכו, לטובת פקיעין, וממנה עלה עם חבורתו לירושלים בחודש אלול. במכתב ששלח לחברי 'כנסת ישראל' במודונא - כדרכו לכתוב מדי תקופה ולגולל את המאורעות והקורות אשר ידעו - התייחס רבנו להצעתו של רבי חיים אבולעפיא וכתב:

כבר כתבתי להם שהרב המובהק מוה"ר חיים אבולעפיא נר"ו השתדל הרבה עמי לישוב בטבריה תוב"ב, כי הוא אמר שהוא זקן בא בימים ה' ישמרנו ואינו יכול לצאת ולבוא במלחמתה של תורה שהוא עיקר בנין העיר, ורצה שאהיה אני שם ויהיה הכל על פי ועל מאמרי, והבטיחני שאם אצטרך לעזר ממון שידי נטויה לקחת מהנכנסות מה שאני צריך. ולפי שאהבני אהבה עזה, וגם שראיתי צפת וכל מה שאמר לי הרב על צפת אמת ויציב, שיש בה הרבה פחדים וצרות רבות, וכפרט מעת שנשתלק ידיך נפשנו הרב הכולל מוה"ר משה מלכי נר"ו מהיות 'פקיד' לא נשאר עומד בפרץ.

אלפים כבר נושעו

בזכות תרומתם למען האור החיים הקדוש והפצת ספריו הקדושים

קנה לעצמך זכות אצל האור החיים הקדוש

מוקד הישועות: 0733-713-620

מנהג הצדיקים להישאר בסוכה בשעת הגשמים

איתא במס' ע"ז (ג' ע"א) דלעתיד לבוא, יבוא הקב"ה ליתן שכר לישראל על שקיבלו את התורה וקיימו אותה, ואז יבואו אומות העולם ויאמרו שעשיו הם רוצים לקבל התורה ולקיימה ולקבל עליה שכר, ויאמר להם הקב"ה: מי שטרם בערב שבת יאכל בשבת. אבל כיון שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, יתן להם מצות סוכה, וכל אחד מהם יעשה סוכה בראש גגו, אך הקב"ה יקדיר להם את השמש שתחמם כמו בתקופת תמוז, וכל אחד מבעט בסוכתו ויוצא, ולכן אינם מקבלים שכר, ויענשו.

ובס' מאור החיים לתלמידו של רבינו של האוה"ח הק' הביא בשמו - שהקשה, וז"ל: קשה בזה הענין, ולמה מפני מה שיצא חמה ויצאו נאבדו על כך, הא עשו המצוה כדיון ואמרו חז"ל מצטער פטור מן הסוכה, והם היו להם צער ופטורים.

ותירץ: דאומות העולם הקב"ה דן אותם במידת הדין, ואילו את ישראל הוא דן אותם במדת הרחמים, ולכן באומות העולם כתיב (תהלים מז, ט) "מלך אלקים על גוים", ובאומות כתיב "ה' מלך ישראל". דאלקים הוא מדת הדין, וה' הוא מדת הרחמים, וא"כ באומות העולם שהקב"ה מתנהג עמם כמלך בדין, אז חייבים לעשות מצוותיו ולקיים דברו כמו עבד, אפלו בשעת סכנה ובצער, ואיך יצאו מן הסוכה נגד מה שגזר מלכם. אבל אנו נידונים במידת הרחמים, ואמר לנו במדתו הטוב "וחי בהם" ולא שימות בהם, ישתבח שמו, אכיה"ר. עכ"ד.

לפי"ז יתכן להסביר מנהג צדיקי קדמאי שלא היו יוצאים מן הסוכה בזמן גשמים, וידועה האריכות בזה, ולהנ"ל י"ל בדרך אפשר, דהם החזיקו עצמם בדרגה כזאת שאינם ראויים למידת הרחמים, ולכן הם חייבים להישאר בסוכה, כיון שלפי מדת הדין אפילו מצטער חייב בסוכה.

שמחת בית השואבה

במכתב קדשו של רבינו לנדיבי העם שתמכו בשיבתו הק', כותב להם רבינו איחולים לרוב, כלשון קדשו:

"בחול המועד עשינו שמחת בית השואבה והייתי אני מדליק לילה אחת ועשינו שמחה גדולה. כל החברים במצב החיים והבריאות, כן ירבה. העליתי שמותם בברכה תהילה ובתפלה מול שוכן הבירה לתת להם מאוויים וחפצם לטוב כל הימים".

התאמצותו של רבינו ביום "הושענא רבה" האחרון לחיי

להחיש את קץ הגאולה

בכתבי רבי יושע שו"ב [בעמ"ס מנחת יוסף על הל' שחיטה וטריפות] כתב ששמע מרבי שמעיה הכהן ששמע מהספרדים שיש להם כתב יד ממרן החיד"א על רבינו, וז"ל:

"השנה האחרונה שבא מעיר סאלי לארץ ישראל ניעור בליל הושענא רבא ואמר התיקון והיה פניו מאירים כאור החמה ופניו דומה למלאך ה' צבאות והיה לבוש לבנים.

בהגיע חצות הלילה נכנס לחדרו ונתעטף בבגדים שחורים ונפל על פניו בפיסוט ידים ורגלים ובכה במרירות, ושכב עד זמן תפילה, ויצא מחדרו והתפלל, ואחר כך חזר לחדרו עד שמיני עצרת ואז יצא ולבש בגדי לבנים.

ואחרי יום טוב שאלתי אותו על זאת, והשיב שהתפלל על ביאת משיח ונענה, וכאשר ראה הס"מ כי כלתה אליו הרעה יצא והסית בכל כחו להרבות עבירות בעולם והצליחו מעשיו כל כך עד שפעל ההיפך ונגזרה כליה רחמנא ליצלן.

וכאשר ראה רבינו זאת השתטח והתאמץ בתפילה עד שהפך וקיבל הגזירה על עצמו והציל את כל דורו, וכן הוה בעוונותינו הרבים שנעדר בשנה הזאת".

וסיים הרב חיד"א כי הבין ממאמרו שהוא היה משיח והוא היה מוכן להתגלות ולבוא, אך בעוונותינו הרבים לא אסתיעא מילתא.

רבינו היה עולה ל"חתן תורה"

כך כותב רבינו במכתב קודש על שמחת תורה בירושלים:

"יום שמחת תורה הייתי אני חתן תורה מסיים, ששלחו לי הפרנסים לשאול ממני שאהיה חתן תורה ואינם רוצים ממני שום נדבה, אלא לכבוד תורה, ישלם ה' פעלם. ונדרתי שמן למאור לכבוד מדרש 'כנסת ישראל', ה' יכוננהו שיהיה בסיומן טוב ולחיי מעלתם החברים המעמידים אותי ולהצלחתכם".

חיי עולם נטע בתוכנו

כתב רבינו (פרשת ראה יא, כז) וז"ל: כי השמיצה בתורה הוא תענוג מן פלא ומחיה הנפש כאומרו (ישעיה נה) "שמיצו ותחיה נפשכם", והמרגיש בטעם התורה תשיחנה נפשו כי עליו לשלם גמול טוב לנותן מתנה טובה מן פלא ואין צריך לומר שאין לתבוע שכר עליה.

כך כותב תלמידו של רבינו בספר 'מאור החיים' (עמוד 10):

שמיצתי מפי מורי ורבי קדוש וטהור, וזה אומר: "שמיצו השמים ותגל הארץ", שכל דברי תורתנו הקדושה אין לה יתור, אלא פלה מלאה סודות ורמזים. אשרי הגבר שתורתו אמתו, ומבין ורואה אור התורה.

עיקר המטרה במצוות 'כתיבת ספר תורה' כדי ללומדה

באור החיים הקדוש פרשת וילך על הפסוק "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שירה בפיהם למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל" (דברים לא, יט) כתב רבינו כלשון קודשו:

שלא מצוה צוה ה': אחת לכתב, שנית ללמדה את בני ישראל שידעו פונת דברי השירה, שלישית לשימה בפיהם לידע קריאתה.

ושלשית עשה משה, דכתיב "ויכתב משה את השירה", ב. "וילמדה את בני ישראל", ג. "וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת", פרוש, קרא אותה בגרסא להם בדרך שידעו לאמרה בדרך שאמרה להם, והוא אומרו שירה בפיהם. עכ"ל.

ובספר חסד לאברהם (ברודנא, חלק א עמוד לא) כתב ללמוד מדברי רבינו שיש מצוה לכל איש מישראל שיהיה לו ספר תורה וילמוד בה, שהרי מצות כתיבת ס"ת למדים אנו מן הכתוב הוה שנאמר "ועתה כתבו לכם", והיינו, שאף שציווי זה נאמר למשה, מכל מקום מזה שנאמר "לכם" בלשון רבים למדים אנו שזהו ציווי על כל ישראל שיכתבו ספר תורה.

ולפי דברי רבינו נכלל בכתוב זה ציווי נוסף, שמשם ילמדה לבני ישראל, וכמו שהציווי של הכתיבה היא לכל ישראל, כמו כן ציווי זה הוא גם כן לכל ישראל. ומסיק שאלו שתי המצוות מוטלים על כל ישראל, א. מצות כתיבת ספר תורה. ב. שיהיה לו ספר תורה וילמוד בה.

רבינו הקדוש כתב ספר תורה בכתב יד קדשו בכתב הנקרא 'וועליש'

בשו"ת מהרש"ם (חלק ב סימן קכ) נשאל על ספר תורה שכתב סופר אומן נפלא בכתב 'וועליש', וערער רב אחד על הכתב 'וועליש', ומאריך המהרש"ם שם לברר שאין שום פסול ופקפק בכתב 'וועליש', ומסיק: "סוף דבר, כי גם יד תכון עמו להחיות לכתוב הס"ת בכל מיני הידוד בכתב 'וועליש', וגם פה יש כמה ספרי תורה בכתב 'וועליש' וקורין בהם לכתחלה".

ובמפתחות שבסוף הספר כתב המהרש"ם: "והועד לפני מבני הרה"ג מו"ה יצחק נ"י היושב כעת בעיה"ק ירושלים תוב"ב, שראה שם ספר תורה בכתב יד של הגה"ק בעל אור החיים, והיא כתובה בכתב וועליש".

ובספר 'שר התורה' (עמוד 343) מסופר על הגה"ק מטשעבין זצ"ל שנשאל על ידי כ"ק האדמו"ר רבי יעקב יוסף מסקוירא זצ"ל, בענין אדם אחד שנדב לבית מדרשו ספר תורה בכתב 'וועליש' והתנה שיקראו בו במשך שנה, ואח"כ קיבל ספר תורה בכתב רגיל. והשיב, שיקראו בס"ת בכתב 'וועליש' בשבת קודש במנחה, כי ספר תורה שהאור החיים הקדוש היה קורא בו, גם אנחנו יכולים לקרוא בו.

ובשו"ת רבי אליהו גוטמאכר (אורח חיים סימן ה) כתב, שהגה"ק רבי עקיבא איגר זצ"ל היה לו ספר תורה הכתובה בכתב 'וועליש' הספרדי.

ובשו"ת שייח יצחק (סימן כא) מביא בשם הרבה גדולי עולם, שקראו בספר תורה בכתב 'וועליש', וכן כמה קהילות אשכנז שיש בהם ספרי תורה כזה, ואין פוצה פה. והביא גם מה שכתב הגה"ק רבי נתן אדלר זצ"ל, והנה לשונו: "פוק חזי מה עמא דבר, שכותבים ס"ת ותפילין בכתב שקורין 'וועליש', וישנו פה קהלתינו פרנקפורט דמיין, כמה ספרי תורה הנכתבים כן, ונקראים בציבור מדי שבת בשבתו, ואין פוצה פה ומצפצף".